

**ТЕОРЕТИКО–МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО
ПОСЕРЕДНИЦТВА НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ
ФИНАНСОВОГО ПОСРЕДНИЧЕСТВА НА ФИНАНСОВОМ РЫНКЕ
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF FINANCIAL IN
TERMEDIATION IN FINANCIAL MARKETS**

Лановська Г. І.

Лановская Г. И.

Lanovska G.

У даній роботі досліджено рівень розвитку фінансових посередників та запропоновані методичні підходи до оцінки фінансового посередництва на фінансовому ринку.

В данной работе исследованы уровень развития финансовых посредников и предложены методические подходы к оценке финансового посредничества на финансовом рынке.

This paper investigates the level of development of financial intermediaries and suggested methodological approaches to the assessment of financial intermediation in the financial market.

Ключові слова: *фінансові посередники, банки, фінансовий ринок, фінансова архітектура, ефективність та індикатори фінансової стійкості.*

Ключевые слова: *финансовые посредники, банки, финансовый рынок, финансовая архитектура, эффективность и индикаторы финансовой устойчивости.*

Keywords: *financial intermediaries, banks, financial market, financial architecture, performance indicators and financial stability*

Рівень розвитку фінансових посередників є одним із важливих напрямків дослідження розвитку фінансової системи як окремих країн, так і світової

фінансової системи. У зв'язку з цим дослідженню даного питання приділяється досить серйозна увага з боку фахівців Світового банку. При цьому аналіз впливу проводився на декількох рівнях: шляхом порівняння значень та динаміки показників за значними вибірками країн, галузей та окремих підприємств. Важливе значення мають також і дослідження взаємозв'язку між розвитком фінансової системи та інституційним середовищем, включаючи тип законодавчої системи, її орієнтацію на забезпечення прав інвесторів, забезпечення контрактного права тощо. Зазначені дослідження довели, що показники розвитку фінансової системи в цілому та фінансових посередників зокрема не просто корелюють із довгостроковими темпами економічного зростання, але і що зв'язок між ними має стійкий причинно-наслідковий характер. Крім того, були отримані важливі дані щодо механізмів впливу фінансових інститутів на економіку. Так у межах теорії економічного розвитку фундаментальне значення має процес нагромадження капіталу. Як свідчить світовий досвід та зокрема підтверджують дані по Україні, інвестиції у виробництво на діючих підприємствах в основному фінансуються за рахунок власних фінансових ресурсів - прибутку та амортизаційних відрахувань. Водночас, оскільки в значній кількості країн, зокрема і в економічно розвинутих країнах, ключова роль у зовнішньому фінансуванні інвестицій належить банкам, фінансова система багато в чому ототожнюється з банківською, а аналіз, як правило, зводиться до обговорення проблем та перспектив функціонування останньої, що також є характерним і для України.

Прихильники "банківського" підходу вважають, що їх першорядне значення визначається проведенням банками цілеспрямованого аналізу кредитованого бізнесу та значними можливостями контролювати діяльність менеджерів. З іншого боку, цілий ряд дослідників вважають більш важливою частиною фінансової системи ринки капіталу. Ця точка зору аргументується важливістю ринків як унікального джерела загальнодоступних сигналів щодо інвестиційної привабливості тих чи інших галузей та фірм. Емпірично доведено значний позитивний внесок сформованих ринком оцінок в підвищенні ефективності економіки [1, с.145].

Рівень розвитку фінансових посередників та фінансового ринку ($K_{ф.р.}$) визначається:

$$K_{ф.р.} = \frac{\sum Kв. + РКап}{ВВП}, \quad (1)$$

де Кв. – внутрішні кредити (за винятком міжбанківських кредитів);

РКап. – ринкова капіталізація;

ВВП – валовий внутрішній продукт.

Розрахований таким чином показник об'єднує показники розвитку і банківської системи і ринку капіталу країни.

Оцінка фінансової архітектури дозволяє визначити головний фінансовий інститут у структурі фінансового сектору, а отже, і модель фінансового ринку. (табл. 1).

Таблиця 1

Показники фінансової архітектури посередництва

Показник співвідношення активів банків та ринкової капіталізації	$K_{ф.а.1} = \frac{\sum Аб.}{РКап},$ <p>Де Аб. – активи банків.</p>
Показник співвідношення активів банків та небанківських фінансових установ (НФУ)	$K_{ф.а.2} = \frac{\sum Аб.}{НФУ},$ <p>Де НФУ – активи небанківських фінансових установ</p>

Визначення розміру й ефективності фінансової системи дозволяє порівняти ефективність функціонування різних суб'єктів фінансового сектору та фінансових ринків між собою (табл. 2):

Таблиця 2

Показники ефективності фінансового посередництва

коефіцієнт ліквідності "фінансової глибини"	$K_{ф.з.} = \frac{\sum Пл.}{ВВП},$ <p>Де Пл. – пасиви ліквідні фінансових посередників (готівка та зобов'язання банків та небанківських установ у відсотках)</p>
коефіцієнт співвідношення активів банків та ВВП	$K_{е.1.} = \frac{\sum Аб.}{ВВП}$
коефіцієнт співвідношення активів НФУ та ВВП	$K_{е.2.} = \frac{\sum НФУ}{ВВП}$

коефіцієнт співвідношення активів банків і НФУ та ВВП	$K_{e.3} = \frac{\sum Аб. + НФУ}{ВВП}$
коефіцієнт співвідношення ринкової капіталізації та ВВП	$K_{e.4} = \frac{\sum РКан}{ВВП}$
коефіцієнт співвідношення активів банків, НФУ, ринкової капіталізації та ВВП	$K_{e.5} = \frac{\sum Аб. + РКан + НФУ}{ВВП}$
коефіцієнт ліквідності ринку капіталу	$K_{e.6} = \frac{\sum Та. + РКан.}{ВВП},$ Де Та – обсяг торгів акціями.
коефіцієнт прибутковості активів банків	$K_{e.7} = \frac{\sum ЧПб.}{Аб. сер.},$ Де ЧПб. – чистий прибуток банків діючих на фінансовому ринку; Аб. сер. – активи загальні банків середньорічні

- коефіцієнт ліквідності, який досить часто називають показником "фінансової глибини", в економічно розвинутих країнах даний показник знаходиться приблизно на рівні 2/3 від обсягу валового внутрішнього продукту, в той час як в країнах, де фінансовий ринок знаходиться на стадії становлення, знаходиться на рівні 1/4 [1, с.148].

Наведені показники в табл. 3 характеризують рівень фінансової активності посередників. Запропоновані показники дозволяють певною мірою визначити ефективність функціонування фінансових посередників у країні та їх вплив на економічне зростання. Водночас необхідно підкреслити, що для кожної країни не стільки важливим є конкретна фінансова архітектура, що характеризується співвідношенням ролі банківської системи чи ринку капіталу, скільки загальний рівень розвитку фінансових посередників.

Таблиця 3

Показники активності фінансових установ на фінансовому ринку

Показник співвідношення вимог банків до приватного сектору та ВВП	$K_{a.1} = \frac{\sum Вб.}{Аб.},$ Де Вб. – вимоги банків.
Показник співвідношення активів 3-ох найбільших банків до загальних активів банків	$K_{a.2} = \frac{\sum Аб_3}{Аб.},$ Де Аб ₃ – активи 3-х найбільших банків.
Показник співвідношення суми кредитів та обсягу торгів на фондовому ринку до ВВП	$K_{a.3} = \frac{\sum Кр.р. + Тор.}{ВВП},$ Де Кр.р. – обсяг кредитів на ринку;

	Тор. – обсяг торгів на ринку.
Показник співвідношення обсягу банківських депозитів та ВВП	$K_{a.4} = \frac{\sum Дб}{ВВП},$ Де Дб. – обсяг банківських депозитів.
Показник співвідношення обсягу депозитів та кредитів	$K_{a.5} = \frac{\sum Дб}{Кр.р.}$
«Спред» між ставками за кредитами та депозитами, %	$K_{a.6} = \frac{\sum СКр.р.}{СДб},$ Де СКр.р. – ставка за кредитами; СДб. – ставка за депозитами.
Показник співвідношення валових премій страхових компаній та ВВП	$K_{a.7} = \frac{\sum ВПск}{ВВП},$ Де ВПск. – обсяг валових премій страхових компаній.
Показник співвідношення активів інвестиційних фондів та ВВП	$K_{a.8} = \frac{\sum Ai.ф.}{ВВП},$ Де Ai.ф. – активи інвестиційних фондів.
Показник співвідношення активів пенсійних фондів та ВВП	$K_{a.9} = \frac{\sum Ап.ф.}{ВВП},$ Де Ап.ф. – активи пенсійних фондів.
Показник співвідношення обсягу торгів на ринку капіталу до ВВП, %	$K_{a.10} = \frac{\sum Тор.}{ВВП},$

На нашу думку, первинним процесом макропруденційного аналізу стійкості фінансової системи має бути процес аналізу і моніторингу напрямів розвитку основних складових фінансової системи, що включає визначення як переліку індикаторів їх фінансової стійкості, так і їх гранично допустимих параметрів.

Індикатори фінансової стійкості наведені в табл. 4. Моніторинг розвитку банківського сектору (як і інших структурних елементів фінансової системи) доцільно будувати за строковістю: щоденний, щотижневий, щомісячний, квартальний і річний [2, с. 82].

Таблиця 4

Індикатори фінансової стійкості та ліквідності банків як фінансових посередників

Показник співвідношення високоліквідних активів до загальних активів банку	$K_1 = \frac{\sum A_в}{A_{заг}},$
--	-----------------------------------

	<p>Де Ав. – високоліквідні активи (кошти на коррахунках банків в НБУ та інших банках, у касі банків та кошти розміщені у державних цінних паперах); Азаг. – активи загальні.</p>
Норматив миттєвої ліквідності (Н4) (у т.ч. по 20 найбільших банках)	$K_{2.} = \frac{\sum Av.}{ЗК},$ <p>Де ЗК – залучені кошти банку. Нормативне значення > 20%.</p>
Норматив поточної ліквідності (Н5) (у т.ч. по 20 найбільших банках)	$K_{3.} = \frac{\sum Aзаг}{ЗК},$ <p>Нормативне значення > 40%.</p>
Норматив короткострокової ліквідності (Н6) (у т.ч. по 20 найбільших банках)	$K_{4.} = \frac{\sum Ал.}{ЗК},$ <p>Де Ал. – активи ліквідні. Нормативне значення > 20%.</p>
Частка кредитів, наданих НБУ(у т.ч. по 20 найбільших банках)	$K_{5.} = \frac{\sum Kр.НБУ}{ЗК},$ <p>Де Кр. НБУ – кредити надані НБУ.</p>
Частка залучених на міжбанківському ринку коштів(у т.ч. по 20 найбільших банках)	$K_{6.} = \frac{\sum ЗК_{мкр}}{ЗК},$ <p>Де ЗК_{мкр} – залучені кошти на міжбанківському ринку.</p>
Коефіцієнт прибутковості статутного капіталу(у т.ч. по 20 найбільших банках)	$K_{7.} = \frac{\sum ЧП}{СК},$ <p>Де ЧП – чистий прибуток банку; СК – статутний капітал банку.</p>
Показник відношення позик під житлову нерухомість(у т.ч. по 20 найбільших банках)	$K_{8.} = \frac{\sum ЗК_{жн}}{ЗК},$ <p>Де ЗК_{жн} – залучені кошти під житлову нерухомість.</p>

При формуванні системи індикаторів фінансової стійкості необхідно:

- побудувати інформаційну базу, що складатиметься з показників які використовуватимуться для розрахунку індикаторів стійкості фінансової системи та моніторингу фінансового стану секторів та ринків;
- провести інвентаризацію наявності показників, визначити періодичність та джерела їх отримання, формування інформаційної бази;
- визначення гранично допустимих значень індикаторів.

Враховуючи значну структурованість фінансової системи, розроблення системи індикаторів проводяться за окремими елементами фінансової системи. При формуванні системи індикаторів необхідно враховувати, що для розуміння процесів, які відбуваються в фінансовій системі, аналітики мають здійснювати постійний моніторинг та аналіз процесів у кожному з її елементів. З цією метою, для розрахунку індикаторів фінансової стійкості за кожною окремою

однорідною групою інституцій (суб'єктів) фінансової системи повинні бути побудовані агреговані фінансові звіти про прибутки та збитки, а також баланси що відображають запас активів і пасивів. Крім того, складання агрегованих за секторами форм фінансової звітності необхідне для майбутнього проведення стрес-тестування фінансової стійкості цих секторів та фінансової системи в цілому.

Література

1. Школьник І.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку / І.О. Школьник // Монографія. – Суми: ВВП «Мрія – 1» ЛТД, УАБС НБУ, 2008, - 348 с.

2. Шульга І.П. Фінансове посередництво: сутність, функції та механізм здійснення / І.П. Шульга // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2008. –№ 2 (4). – С. 78-90. (Серія економіка і менеджмент).

Міжнародна конференція «Наука і сучасність: виклики глобалізації».
Збірник наукових праць. (м. Київ, 2013./Центр наукових публікацій, 25 травня 2013 року) с.82-87.